

skleněný pokoj
SIMON MAWER

First published in Great Britain in 2009 by Little, Brown
Copyright © Simon Mawer, 2009
Translation © Lukáš Novák, 2009
Cover and layout © Lucie Mrázová, 2012

ISBN 978-80-87497-14-2

Líbánky

Odjeli z města hned po svatbě a zamířili do Vídně, do hotelu Sacher, jehož ředitel je přivítal už na schodech. Vzadu u auta se rojili hoteloví zřízenci, aby se postarali o zavazadla. Úklony i postrkování, komplimenty. *Gnädiger Herr* sem, *gnädige Frau* tam, zařídte se tu jako doma. Liesel tehdy slyšela to oslovení poprvé: *gnädige Frau Landauer*. Tak či onak byla nyní spojená po zbytek života s tímhle mužem po svém boku, který se teď, když bral na vědomí uvítací ceremonie, vůbec nepodobal jejímu milovanému Viktorovi, ale cizinci, jehož potkala před okamžikem a který se zdál tak sebejistý, rezervovaný, tak obdivuhodný. Takhle asi vystupuje v továrně, pomyslela si, takhle jedná s delegacemi dělníků, s předáky a s řediteli. S lehce odtažitou laskavostí, jako by měl co do činění s trochu únavným, ale vážným příbuzenstvem.

Apartmá, do kterého je uvedli, bylo bohatě a nákladně zdobené, na zdech hedvábí a pozlacené sádrové vlasy, prototyp toho, co Viktor nesnášel. „Právě všech těchhle pitomostí se musíme zbavit, toho romanticismu, toho... *Ipění na minulosti*. Dokonalý příklad toho, jak náš dům vypadat nesmí!“

Liesel se smála. Když se dostal k tématu jejich nového domu, končila každá jeho věta vykřičníkem. Tak to aspoň vnímala ona. Jasně je viděla, jak propichují vzduch, malé energické impulzy.

Ač se o něm často mluvilo, neměl jejich nový dům ještě tvar ani formu. Existoval jako abstraktní koncept, s velkými písmeny a vykřičníkem: Jejich Nový Dům! Její rodiče jim věnovali stavební parcelu, to byl Wenzelův svatební dar dceři a zeti: vlastní dům. „Kvalitní a seriózní,“ prohlásil starý pán, zatímco jeho nastávající zeť se usmíval. „Kvalitní jistě, ale seriózní? Ne! Nechceme dům, který vypadá jako pevnost, samé věže, věžičky a gotická okna, ani dům, který připomíná kostel. Proboha, žijeme ve dvacátém století, ne ve čtrnáctém! Svět se mění.“

Jakmile je portýři a pokojská nechali o samotě, svět se skutečně trochu změnil, protože Viktor přistoupil k Liesel, opatrně jí sundal brýle, hedvábný kabátek, který měla na sobě, a pak i šaty, které měla pod ním. Její krátkozrakost propůjčila prostoru kolem nádech rozpitého akvarelu, jako by byla náhle vržena do mlhavého dne. „Viktore, co to děláš?“ zeptala se nervózně. Stála tam jen ve spodním prádle, v barevné mlze, a připadala si bezbranná.

„Eliško, miláčku, co myslíš, že dělám?“ odpověděl Viktor.

K jejímu značnému překvapení – myslela, že počkají do večera – se tedy poprvé milovali ve čtyři odpoledne na těžké biedermeierovské posteli, v záplavě světla dopadajícího vysokými okny na oblečení rozeteté všude po podlaze. Zážitek zvláštním způsobem skličující, ale – jak předpokládala – zřejmě moderní.

Plánovali strávit ve Vídni dva dny a pak vyrazit na jih. Měli v úmyslu přejet přes Rakousko do severní Itálie. Sami. Viktor odolal veškerým prosbám, aby si vzali řidiče nebo aby poslali služebnou či komorníka vlakem napřed. „Co když budete mít poruchu?“ ptali se. Odpovědí jim byl jen smích. „Pojedeme přece Landauerem, ne? Copak to nejsou nejspolehlivější automobily v celé Evropě? Copak to nestojí na všech reklamních plakátech? A copak,“ – a to byl rozhodující úder – „copak je nevyrobím já?“

A tak jeli sami vozem Landauer 80, nejnovějším modelem z řady vozů vyráběných v *Landauerových závodech* (dříve

Landauer Autofabrik), cestovním kabrioletem, který se honosil nálepkou Královská třída, přestože králové a císařové byli od konce Velké války už minulostí. Vůz krémové barvy poháněl motor V8, který – jak Viktor s hrdostí vysvětloval – mu dával sílu osmdesáti koní. Cestovali přes Korutany a hornatou hranici s Itálií překročili nedaleko Villachu, kde Viktor sloužil během války. Na celnici se pořádně zdrželi, když se Viktor hádal o to, jestli musí za auto zaplatit dovozní clo, potom byl zas pořádně rozladěný tím, že pokračovat musí po levé straně silnice. A pak už opustili teutonský svět a vstoupili do světa latinského, kde slunce zářilo jasněji, vítr vanul mírnější a světlo mělo úplně nové kvality; takové světlo Liesel nikdy předtím neviděla – jako by bylo hutnější než to na sever od Alp. „*Kennst du das Land wo die Zitronen blühen?*“ citoval Viktor. Znáš onu zem, kde citrón rozkvétá? A Liesel přidala další verše té básně, společně ji dokončili a šťastně se smáli té jednotě myslí a těla.

Jediný stín na jinak šťastné cestě na sebe přivolali sami: za Udine udělali malou zajíždku k vojenskému hřbitovu na břehu řeky Tagliamento a po dlouhém hledání našli mezi hroby betonovou destičku s Bennovým jménem. Jeho tělo tam samozřejmě nebylo, to leželo ve změti těl jeho druhů v nedaleké kostnici. Při pomyšlení na vlastní štěstí, jehož se Benno nedočkal, se Liesel rozplakala. Viktor, který byl díky jedné z těch osudových náhod posledním z rodiny, kdo viděl jejího bratra naživu, jí položil ruku kolem ramen a přitáhl ji k sobě. „Určitě je v duchu s tebou,“ řekl a ona věděla, že je to velký ústupek sentimentu od někoho, kdo nevěří v něco, jako je duch, natožpak aby věřil v jeho další svébytnou existenci po smrti. Pak ji políbil na tvář a řekl jí, že je nejúžasnější žena na světě, a ona mu se smíchem odporovala, že není. Přesto ji potěšilo, že ho něco takového vůbec napadlo říct, a když nasedli zpátky do auta, panovala mezi nimi už zase původní bezstarostnost.

V Benátkách bydleli v Royal Danieli. První tři dny strávili sami, prošli kostely a paláce, prozkoumali uličky a kanály, kde

Viktor fotografoval Liesel svou elegantní novou leicou. Třetího dne večer je Viktorův známý pozval na večírek do starobylého palazza u Canal Grande. Pod vybledlými freskami od Tiepolových žáků se benátská aristokracie poněkud neochotně mísila s mladými, nebezpečně pohlednými muži a ženami uhlazeného zevnějšku. Jeden z nich zaskočil Liesel, která odpočívala na sedadle u okna, a angličtinou stejně lámanou, jako byla její, vychvaloval přednosti fašismu a krásy modernity. „Jednoho dne bude všechno tohle smeteno.“ Znělo to jako parodie Viktora, když byl v jedné ze svých vizionářských nálad. Všechno smést! Pryč se vším starým, je tu nová éra! Ale Liesel si s úžasem uvědomila, že tenhle Ital má na mysli celé město, a víc než jen město: vlastně celou zemi, tuhle pokladnici umění a historie. Vlastně všechno, co není produktem dvacátého století.

„To je nesmysl.“

Pokrčil rameny, jako by její názor nebyl ani v nejmenším podstatný. „Například Canal Grande – vysušit ho a udělat z něj silnici, to je budoucnost.“

„Pak tedy patří budoucnost barbarům.“

„Chcete říct, že já jsem barbar, *signora*?“

„Chci tím říct, že mluvíte jako barbar.“

V tu chvíli je kdosi přerušil. Mluvil anglicky s německým přízvukem, ale mnohem lépe než ona nebo Ital. „Pokouší se vám snad tento pán vnucovat pitomosti o tom, jak úžasný je *Il Duce* a že italský fašismus osvobozuje nespoutané síly modernity?“

Ohlédla se. Kouřil, v jedné ruce držel dvě sklenky šampaňského, v druhé cigaretu. Vypadal starší než Ital, spíš ve Viktorově věku, a vzezřením připomínal začínajícího boxera, na kterém ještě kariéra nenapáchala tolik škod – silný nos, masivní čelo. Cigaretu si dal do úst a nabídl Liesel jednu ze skleniček. „Ochutnejte francouzskou tradici. Tu nedokážou vylepšit ani fašisti.“ Chvilka manipulace se sklenkami. Ital zázračně kamsi zmizel. Nově příchozí pozvedl Lieselinu ruku na několik milimetrů od svých úst. „Jmenuji se Rainer.“

„Pěkné jméno. Těší mě...“

„Aspoň někoho...“

„Pardon? Vám... se vaše jméno nelíbí?“

Muž se zatvářil trochu přezíravě. Vlasy měl rozdělené pěšinkou uprostřed a poměrně dlouhé. Jako by se navzdory dobře střiženému obleku snažil budít dojem bohéma. „To byl vtip. Takový americký.“

„Jenže vy nejste Američan.“

„Ale procvičuji si jejich humor. Jednoho dne tu nic jiného k smíchu nebude.“ Upil ze sklenky a zamyšleně se podíval na Liesel. Byl o něco menší než ona a v jeho pohledu byla nestydatá otevřenost. Zcela nepokrytě si ji prohlížel: její ústa (červená, zvláště tvarovaná, jak věděla), její poprsí (trochu ploché, obávala se), její ruce (na ženu poměrně dlouhé a silné). Kdyby stál o pár kroků dál, byla si jistá, že by zhodnotil také linii jejích boků (široké) a její kotníky (na ty byla hrdá). Možná to ale udělal, ještě než ji oslovil. Přála si – ale proč vlastně? – aby si byla nevzala brýle. „A kdože mi to dělá tak příjemnou společnost?“ zeptal se.

„Liesel Landauerová.“

„Landauerová?“ pozdvihl obočí. „Takže jste Židovka?“

„To zrovna ne.“

„Tedy konvertita?“

„Rodina mého manžela –“

Potáhl z cigarety a vyfoukl k malovanému stropu tenký proužek dýmu. „Aha, takže vy jste *paní* Landauerová a přiměla jste Izraelitu, aby se pro lásku zřekl své víry.“

Nebyla si jistá, jestli se jí takhle konverzace zamlouvá, slovo Izraelita vyslovil s lehkým náznakem despektu. „Můj manžel je z židovské rodiny, ale ne praktikující.“

„A odkud jsou půvabná paní Liesel Landauerová a její šťastný manžel?“

„Jsme Češi. Tady jsme na –“ zaváhala, anglické slovíčko se jí nevybavilo – „*Flitterwochen*?“

„Líbánky!“ přešel do němčiny. „Takže Češi. Ale nejste *ti* Landauerovi, nebo ano? Od těch aut?“

„Ano, jsme –“

Tvář se mu rozzářila. V jeho výrazu bylo něco komického, předstíranou serióznost překryla náhlá dětinská radost. „Míval jsem landauera, model 50, říkali mu Torpédo. Bohužel jsem si to s ním namířil na autobus a potopil ho.“

Zasmála se. „Ten autobus nebo Torpédo?“

„Vlastně oba.“ Zdvihl skleničku a přešel zpátky do angličtiny: „To all Landauers, and those who ride them.“ Napili se, i když Liesel si připitkem nebyla úplně jistá. Připíjel na landauery nebo na Landauerovy? A nebylo něco lehce dvojsmyslného ve slově „ride“? Jezdit se dá na koni stejně jako v autě, neměl ale říct spíš „ride in them“? Její angličtina ovšem nebyla natolik dobrá, aby si byla jistá. Naštěstí právě ve chvíli, kdy cítila, že jí začínají rudnout tváře a začíná ji zrazovat nepříjemný pot v podpaží, se za ní vynořil Viktor a konverzace přešla do němčiny. Formální představení, pevný stisk rukou, úklony a slabounké cvaknutí, když neznámý srazil podpatky. „Herr Landauer,“ řekl s tím svým zvláštním, vědoucím úsměvem, „dovolte, abych složil poklonu vašim obdivuhodným automobilům. A vaší obdivuhodné ženě.“

Mohla to být jen náhodná, efemérní známost, pomíjivé setkání řidičů dvou landauerů, kteří se potkali na cestě a jeden druhému přátelsky pokynuli. Ale domluvili se, že se sejdou znovu. Rainer von Abt jim chtěl něco ukázat. Když vyzvídali, jen se záhadně usmíval, ale odmítl cokoliv prozradit. „Malé překvapení pro čerstvé novomanžele.“ Bude na ně čekat na přístavním můstku před jejich hotelem. Zítra ráno v devět.

Druhý den zářil tepaným stříbrem jako talíře, které se prodávaly u Ponte di Rialto, a drobně zvlněná vodní hladina ten lesk lámala a odrážela do všech směrů. Pestrou glazuru růžových, zlatých, okrových a oranžových domů rámoval nad městem zinkový lesk vysoko visících mraků. Von Abt dorazil v domluvený čas na zádi vodního taxíku. Byl celý v bílém – kalhoty z bílého flanelu, lněné sako – jako by se chystal na

tenis. „*Buon giorno!*“ zavolal na ně. Pomohl Liesel i Viktorovi do lodě a mezitím uděloval jejímu řidiči pokyny zřejmě bezchybnou italštinou. Motor s bubláním a prskáním postrčil loď – nablýskané dřevo a mosaz – více do proudu. „*Avanti!*“ zvolal jejich průvodce a člun se otočil a zamířil ven, k zátoce před bazilikou San Marco, jeho úzký trup klouzal po vodě podél kotvišť s houpajícími se gondolami a podél dýchavičných vaporett jako ovčácký pes kolem stáda krav. Bylo to, jako by pluli světlem, jako by je vánek a třpyt vodní hladiny lehce nadnášely. Liesel cítila, jak jí vítr tiskne šaty k tělu.

„Není divu, že nejlepší koloristé pocházeli odsud,“ poznamenal von Abt, když si všiml jejího blaženého výrazu. „Přestavte si, že byste se celý život koupala v tom zdejší světlo. Ultrafialové světlo by z vás udělalo černocho, to zdejší vám kůži nechá bílou a čistou, ale barvami naplní vaše srdce.“

Viktor jí položil ruku kolem pasu, jako by ji chtěl před podobnými poetickými představami bránit. „Tak kam tedy máme namířeno?“ snažil se překřičet hluk motoru.

„To je tajemství! Ale bude brzy prozrazeno, stejně jako všechna tajemství tady v Benátkách.“

Člun se podél širokého oblouku nábřeží Riva degli Schiavoni vzdaloval od cukrářské zdobnosti Dóžecího paláce a mířil k budovám z červených cihel na Arsenalu. Zpomalil a konečně zakotvil u parku poblíž ústí jednoho z menších kanálů. Von Abt vystoupil na břeh a vedl je do zahrad, jako by neměl času nazbyt, zatímco Viktor a Liesel ho následovali ruku v ruce volným krokem a smáli se tomu bizarnímu dobrodružství i nedočkavosti a nadšení toho zvláštního muže s tváří boxera a imaginací básníka. „Homosexuál,“ pošeptal jí Viktor.

Ta představa ji pobouřila. „To určitě ne!“

„To se pozná. Aspoň já to poznám.“

„Co poznáte?“ zeptal se von Abt přes rameno.

„Že jste básník,“ řekl Viktor a zašklebil se na Liesel.

„Básník, ano,“ teatrálně vztyčil ukazovák, „ale ne básník slova. Jsem básník *forem*.“

„Takže tanečník?“

„Ne.“

„Sochař?“

„Básník prostoru a struktur. A právě to vám chci ukázat.“

Pod nohama jim skřípal štěrk. Mezi stromy byly vidět budovy, zvláštní směs stylů, ne zdobný sloh starobyklých paláců, které byly k vidění ve zbytku města, ale nově postavené pavilony, ve kterých mohly být kavárny a restaurace nebo možná oranžerie či skleníky. V nejbližší části zahrady stála budova v těžkopádném neoklasicistním slohu. Von Abt vystoupal po schodech a vedl je do rozlehlé haly. Uvnitř se pohybovaly skupinky lidí, mluvilo se šeptem jako v kostele. Vysoká klenba vracela ozvěnu kroků. Na stojanech byly k vidění nákresy a plány, na stolech pod skleněnými víky modely z balzy a celuloidu. Lidé si je prohlíželi, ukazovali si na ně, ustupovali a měnili úhly pohledu jako hráči biliáru před důležitým štouchem.

„Proč jste takový tajnůstkář, pane von Abte?“ zeptala se Liesel.

„Říkejte mi Rainere, protože já vám rozhodně nehodlám říkat Frau Landauer. A nejsem tajnůstkář. Ukazuji vám všechno, co dělám, v jasném a neúprosném denním světle.“ Zastavil se před jedním z exponátů. Nápis byl v italštině a angličtině: „*Progetto per una Padiglione Austriaca; Project for an Austrian Pavilion, Rainer von Abt, 1929.*“ „Zde prosím!“ řekl. „*Ecco! Voilà! Siehe da!*“

Viktor překvapeně sykl, jako by ho něco štíplo. „Aha!“ vykřikl a sklonil se k modelu. Přes trávnik ze zeleného kulečnickového sukna se skrz miniaturní korkové stromy díval na nízkou krabici s průsvitnými stěnami z celuloidu. Uvnitř byly malé židle, jako z domečku pro panenky, tenké sloupy z pochromovaného drátu a lesklý bazén vytvořený ze zrcátka, jaké ženy nosí v kabelkách. Barvy modelu byly stejné, nad jakými se von Abt rozplýval během plavby od San Marca: éterická bělost, šedomodrá perleť, lesk chromu.

Viktor se narovnal, na tváři široký úsměv. „Takže jste architekt!“

„Jak jsem řekl,“ odpověděl Rainer von Abt, „jsem básník prostoru a formy. A světla,“ rozšířil bez zjevné námahy svůj estetický záběr. „Světla, prostoru a formy. Architekti jsou lidé, kteří staví zdi, podlahy a stropy. Já zachycuji a vymezuji prostor mezi nimi.“

Na oběd – „Musíte přijmout naše pozvání,“ trval na svém Viktor – zašli do restaurace, jejíž chloubou bylo patium, kde se jim nad hlavami plazilo psí víno filtrující sluneční svit svými listy. Objednali si *moleche*, kraby s měkkým krunýřem, pili Soave. Připíjeli jeden druhému, skleničky o sebe zvonily a odrážely sluneční paprsky. Mluvili o umění a architektuře, o malbě a sochařství, o těch bláznivých dadaistech a Duchampovi s jeho „uměleckými“ objekty, o kubismu a fauvismu a jedné nizozemské umělecké skupině, kterou obdivoval von Abt. „Říkají si De Stijl, znáte je? Van Doesburg, Mondrian? Čistě linie, soustředění se na tvar a proporce.“ Novomanželé o nich neslyšeli. Jistě, znali slovo *de stijl*, styl, ale skupina stylových, moderních Holanďanů? To jim znělo skoro jako protimluv. Liesel přiznala, že se jí líbí secese a má ráda autory vídeňské secese. „Klimt portrétoval moji matku, když byla mladá,“ prozradila von Abtovi. „Ten obraz visí v jídelně v domě mých rodičů.“

Van Abt se na ni usmál. „Pokud mohu soudit podle dcery, musela to být překrásná žena. Jsem si jistý, že ji Klimt dobře vystihl.“

„Je to krásná malba...“

„Bezpochyby samé zclacení a lesk. Ale...“ Vždycky si našel nějaké *ale*. Zdálo se, že von Abt se musel v životě *proaleovat* kolem překážek, které mu do cesty kladli ti méně inteligentní, méně nadaní, méně imaginativní. „Ale jako styl? Co je secese? Wagner? Olbrich? Znáte jejich budovu ve Vídni? Určitě ji znáte.“

„Mně se líbí, má takové rezolutní, odvážné linie.“

„Ale vypadá jako mauzoleum! Nebo nádraží. Dům nemá vypadat jako něco, má prostě *být!* Tvar, který k ničemu neod-

kazuje, definovaný jen materiálem, z něhož je postaven, a zá-
měrem architekta. Abstraktní jako malba někoho z De Stijl.“

Viktor souhlasně přikyvoval, ale Liesel nesouhlasila. „Žád-
ný dům není abstraktní. Do abstraktního domu by napršelo.“

Von Abt se smál upřímně a tak hlasitě, že lidé sedící u okol-
ních stolů se ohlíželi po zdroji toho hluku. „Víte, já jsem žákem
velikého Adolfa Loose. Znáte Loose? Myslím, že pochází z va-
šeho města.“

„Já jsem se s ním setkal,“ řekl Viktor. „Jeho práci obdivuji.
Škoda že se rozhodl opustit Brno. Ale teď se věci mění, i Brno
se dívá dopředu.“

To von Abta zjevně potěšilo. Opěvoval kvality svého učitele,
jeho intelekt, smysl pro čistou, jednoduchou formu. Aby své
myšlenky vysvětlil, kreslil na papírový ubrus před nimi různé
náčrty a plány, pod rukama mu vyrůstaly vzdušné konstrukce
a – jak později poznamenal Viktor – vzdušné zámky. Vyzdvi-
hoval přednosti skla, oceli a betonu a odsuzoval kámen a cih-
ly jako nesmyslné závaží, které člověk vláčí historií. „Člověk
sotva opustil jeskyně a začal si kolem sebe stavět jiné,“ rozči-
loval se. „*Jeskyně!* Ale já chci člověka vyvést z jeskyní a nechat
ho létat, vznášet se vzduchem. Chci mu nabídnout skleněný
prostor.“

Skleněný prostor, *Glasraum*. Tehdy Liesel slyšela ten výraz
poprvé.

„Možná,“ řekl Viktor a zamyšleně očima přejížděl ze své
ženy na architekta a zpátky, „možná byste mohl navrhnout
skleněný prostor pro nás.“